

Wegwijzer
**Zorgvuldig handelen bij
toestemming voor jeugdhulp**

**Samenwerkende
beroepsverenigingen**

Samenwerkende beroepsverenigingen

Deze handreiking is tot stand gekomen met subsidie van het ministerie van VWS in het kader van het **Programma Zorg voor de jeugd**, en is een product van de **Samenwerkende Beroepsverenigingen** (december 2020).

De tekst is samengesteld door Mirthe Maessen (NVO), Angela Blackman (Expertisecentrum William Schrikker), Jurja Steenmeijer/Maroeska Pieterse (BPSW) en Wilma Lozowski/Rosalinde Visser (NIP).

© NVO, NIP, BPSW 2020

Ontwerp en vormgeving: teunis.nu

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan niet worden ingestaan voor eventuele fouten of onvolledigheden, en aanvaarden de auteurs, de beroepsverenigingen en het Expertisecentrum William Schrikker geen aansprakelijkheid.

Deze uitgave is gratis te downloaden via

www.voordejeugd.nl

NVO: www.nvo.nl

NIP: www.psynip.nl

BPSW: www.bpsw.nl

Inhoud

	Vrijwillig kader		Gedwongen kader	
1 Inleiding	2 Toestemming nodig voor jeugdhulp	3 Jeugdhulp zonder toestemming	4 Jeugdhulp bij OTS	5 Geneeskundige behandeling bij OTS
Stroomdiagram	2.1 Hoe weet je of een ouder gezag heeft?	3.1 Vervangende toestemming van de rechter	4.1 Schriftelijke aanwijzing	5.1 Jeugdhulp of geneeskundige behandeling
	2.2 Wilsonbekwame jeugdige	3.2 Jeugdhulp op basis van goed hulpverlenerschap (kind jonger dan 12 jaar)	4.2 Kan jeugdhulp worden uitgevoerd zonder medewerking ouders en/of jeugdige?	5.2 Vervangende toestemming bij geneeskundige behandeling
	2.3 Informed consent	3.3 Jeugdhulp op basis van goed hulpverlenerschap (jeugdige 12-16 jaar)		
		3.4 Onvindbare/onbereikbare ouder		5.3 Gedeeltelijke overheveling van het gezag
		3.5 Stappenplan besluitvorming		

1 Inleiding

Deze wegwijzer is voor jeugdbeschermers¹ en jeugdhulpverleners die een onderzoek, begeleiding, behandeling of een (ped)agogische interventie uitvoeren: psychologen, (ortho)pedagogen en jeugdhulpverleners in alle variaties. Deze wegwijzer gaat over de noodzaak tot het al dan niet verkrijgen van toestemming van de jeugdige en/of ouders voor het verlenen van jeugdhulp en/of een geneeskundige behandeling van een jeugdige.²

Deze wegwijzer is gemaakt omdat de hulpverlening aan jeugdigen in de praktijk soms onnodig stagneert als een of beide ouders toestemming voor jeugdhulp of geneeskundige behandeling weigeren.

In deze wegwijzer wordt uitgelegd:

- welke vereisten gelden voor het verkrijgen van toestemming voor het verlenen van jeugdhulp;
- wat de mogelijkheden zijn voor jeugdhulpverleners en jeugdbeschermers wanneer die toestemming niet verkregen wordt;
- wanneer ook zonder toestemming sommige vormen van jeugdhulp kunnen worden gestart.

Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen vrijwillige hulpverlening en onvrijwillige hulpverlening wanneer de kindbeschermingsmaatregel onder toezichtstelling (OTS) van kracht is. Soms is de jeugdige daarnaast uit huis geplaatst met een machtiging van de rechter. Ook wordt ingegaan op relevante beroepsethische aspecten.

¹ Medewerkers van een Gecertificeerde Instelling (GI) die een kindbeschermingsmaatregel uitvoeren.

² Deze wegwijzer beperkt zich tot toestemming voor het bieden van jeugdhulp en gaat uitdrukkelijk niet over toestemming over het delen van informatie of persoonsgegevens.

2 Toestemming nodig voor jeugdhulp

Het is een basisrecht van ieder mens om zelf te beslissen (zelfbeschikkingsrecht) over de zaken die zijn welzijn of gezondheid betreffen. Al is een behandeling nog zo wenselijk, ieder mens heeft het recht om te beslissen of hij behandeld wil worden. In de Jeugdwet en de Wet Geneeskundige Behandelingsovereenkomst (WGBO) staat daarom dat een (jeugd)hulpverlener toestemming nodig heeft voordat de hulpverlening mag starten.

Soms beslist de wettelijk vertegenwoordiger, omdat kinderen tot 12 jaar niet zelfstandig mogen beslissen, of omdat jeugdigen ouder dan 12 jaar met een beperking niet altijd goed hun belangen kunnen overzien. Meestal zijn de ouders met gezag de wettelijk vertegenwoordiger. Bij jeugdigen van 12 tot 16 jaar is toestemming nodig van ouder(s) met gezag en de jeugdige zelf. Vanaf 16 jaar beslist de jeugdige zelf, tenzij de jeugdige “niet tot een redelijke waardering van zijn belangen in staat is”³. Voor wijziging van de verblijfplaats van de jeugdige tot 18 jaar is de toestemming van de ouder(s) met gezag nodig.

Wie geeft toestemming (Jeugdwet en WGBO)

Kind < 12 jaar	Ouder(s) met gezag
Jeugdige 12-16 jaar	Ouder(s) met gezag én jeugdige (dubbele toestemming)
Jeugdige ≥ 16 jaar	Jeugdige
Jeugdige 12-18 jaar niet in staat tot redelijke waardering van zijn belangen	Ouder(s) met gezag

³ Artikel 7.3.4 jo 7.3.5 Jeugdwet; artikel 7:450 BW

2.1 Hoe weet je of een ouder gezag heeft?

Het gezag is bijna altijd in handen van de ouder(s) van het kind. Oefent een niet-ouder het gezag uit, dan spreken we van voogdij. Voogdij kan door de rechter worden toegewezen aan een natuurlijke persoon of aan een Gecertificeerde Instelling. Voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen wordt een voogdij instelling aangewezen (Stichting Nidos).

Ouders krijgen automatisch samen het gezag als hun kind tijdens hun huwelijk of geregistreerd partnerschap wordt geboren. Als ouders niet getrouwd zijn, krijgt alleen de moeder door de geboorte automatisch het gezag (tenzij de moeder minderjarig is, dan wordt een voogd benoemd). De andere ouder kan dan in twee stappen het gezag krijgen. Er is dan sprake van gezamenlijk gezag.

De procedure is:

1. De partner van moeder erkent het kind op het gemeentehuis; én
2. De ouders vragen hun gezamenlijk gezag (digitaal) aan bij de rechtbank. Het besluit van de rechter wordt vermeld in het Centraal Gezagsregister.

Ouders die samen het gezag hebben, blijven ook na hun (echt)scheiding gezamenlijk gezag uitoefenen. Alleen in die gevallen waarin de belangen van de kinderen structureel en ernstig klem dreigen te raken en er geen uitzicht is op verbetering van deze situatie, kan een rechter, het gezag aan één ouder toewijzen.

Uitspraken van de rechter over wijzigingen ten aanzien van het gezag over een kind zijn terug te vinden in het openbare Centraal Gezagsregister. Deze informatie over het gezag over een kind is schriftelijk (en soms ook telefonisch) op te vragen bij iedere rechtbank. Het Centraal Gezagsregister biedt alleen een overzicht van de rechterlijke uitspraken over het gezag. In het Centraal Gezagsregister is dan ook niet terug te vinden:

- Het gezag dat automatisch na de geboorte bij de moeder ontstaat;
- Het automatisch gezag over de kinderen die binnen een huwelijk of geregistreerd partnerschap geboren worden;
- Het gezag dat een ouder met gezag alleen voortzet na het overlijden van de andere ouder met gezag;
- Het gezag dat ouders na hun scheiding gezamenlijk voortzetten.

Als een ouder aangeeft als enige het gezag te hebben, gaat de jeugdhulpverlener hierover het gesprek aan met de ouder. Bij twijfel kan het raadzaam zijn om met zekerheid vast te stellen dat de ouder tijdens de geboorte van het kind al of niet gehuwd was. Dat kan middels het opvragen van een uittreksel van het bevolkingsregister van de ouder waarop de burgerlijke staat van de ouder is vermeld. Een zogenaamd 'uittreksel BRP met burgerlijke staat'. Op het uittreksel wordt dan vermeld of de ouder ongehuwd, gehuwd, gescheiden of weduwe/weduwnaar is. De jeugdhulpverlener kan niet zelfstandig het bevolkingsregister raadplegen. De ouder kan het uittreksel opvragen bij de gemeente of inloggen middels DigiD en de persoonsgegevens tonen aan de jeugdhulpverlener⁴.

⁴ <https://mijn.overheid.nl/persoonlijke-gegevens-inzien/>

2 Toestemming nodig voor jeugdhulp

2.2 Wilsonbekwame jeugdige

Als een jeugdige een onverstandige beslissing neemt, wil dit niet per definitie zeggen dat die jeugdige wilsonbekwaam is. Alleen als een jeugdige “niet in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake”⁵ betekent dit dat de jeugdige wilsonbekwaam is voor het nemen van een bepaalde beslissing in een concrete situatie.

Voor het beoordelen van de wilsbekwaamheid zijn de volgende vragen van belang:

- Is aan de jeugdige informatie gegeven voor het nemen van een beslissing?
- Is die informatie afgestemd op het bevattingsvermogen van de jeugdige?
- Is bij het geven van de noodzakelijke informatie rekening gehouden met de aard en de reikwijdte van de te nemen beslissing?
- Heeft de jeugdige er dán blijk van gegeven de informatie te begrijpen?⁶

Het is ter beoordeling aan de gedragswetenschapper of de jeugdige wils(on)bekwaam is ten aanzien van een concrete beslissing, bijvoorbeeld om toestemming te geven voor een bepaalde vorm van jeugdhulp.

Als een jeugdige wilsonbekwaam is ten aanzien van een beslissing wil dit niet zeggen dat de mening van de jeugdige er niet toe doet. Het is aan de jeugdhulpverlener om ervoor te zorgen dat de jeugdige wordt gevraagd naar zijn/haar mening en deze wordt vastgelegd in het dossier. Aan deze mening wordt passend belang gehecht, in overeenstemming met de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van de jeugdige.⁷

Artikel 12 Internationaal Verdrag Rechten van het Kind

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.
2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

2.3 Informed consent

Volgens alle beroepscode en wetgeving moet het geven van toestemming steeds ‘geïnformeerde toestemming’ (informed consent) zijn. Dit betekent dat de ouders en/of de jeugdige welingelicht het besluit moeten kunnen nemen om toestemming te geven. Daarbij hoort ook dat duidelijk is wat de vervolgstappen kunnen zijn wanneer geen toestemming wordt gegeven.

Bij ouders die namens hun kind toestemming geven, gaat het nadrukkelijk over ouders met gezag. Ouders die geen gezag hebben, kunnen en hoeven geen toestemming te geven. In beroepsethische zin is het van belang om waar mogelijk ook ouder(s) zonder gezag in de ouderrol te erkennen.

Meestal zijn ouders en jeugdige het eens, maar het komt ook voor dat (gescheiden) ouders die beiden gezag hebben, het niet eens zijn over wat de juiste begeleiding of behandeling is. Dat kan problemen opleveren als toestemming vereist is voor de uitvoering van een behandeling. Hierna gaan we in op de mogelijkheden die de Jeugdwet en de WGBO bieden om in sommige gevallen zonder toestemming van ouders de hulp of behandeling te starten. In **hoofdstuk 4** gaan we in op de situatie waarin een OTS voor een kind is uitgesproken.

⁵ Artikel 7.3.4 jo 7.3.5 Jeugdwet; artikel 7:450 BW

⁶ Brochure Rijksoverheid Curatele, bewind en mentorschap; Voor meer informatie zie tevens de [Handreiking Toetsing wilsbekwaamheid](#) voor orthopedagogen en psychologen werkzaam in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking.

⁷ Artikel 12 lid 1 IVKR, artikel 8 beroepscode NVO, artikel 60 beroepscode NIP, artikel G beroepscode Jeugd- en Gezinsprofessional.

3 Jeugdhulp zonder toestemming

In hoofdstuk 2 is uitgelegd wie toestemming geeft voor jeugdhulp. Welke mogelijkheden heb je vervolgens als een of beide ouders weigeren toestemming te geven?

Als de jeugdige jonger dan 12 jaar is en één van de ouders toestemming weigert dan kan de andere ouder aan de rechter vervangende toestemming vragen (**zie 3.1**). Weigeren beide ouders dan kan geen hulpverlening plaatsvinden, behalve in zeer uitzonderlijke situaties (**3.2**).

Is de jeugdige tussen de 12 en 16 jaar oud en weigert de jeugdige toestemming, dan kan er geen jeugdhulp worden verleend, ook al geven beide ouders wel toestemming. Indien één of beide ouders toestemming weigeren en de jeugdige wel hulp wenst dan is dit onder bepaalde omstandigheden soms mogelijk (**3.3**).

Is de jeugdige 16 jaar of ouder en weigert de jeugdige toestemming, dan kan er geen jeugdhulp worden verleend.

Voor wijziging van de verblijfplaats van een jeugdige 0-18 jaar in een vrijwillig kader is altijd toestemming nodig van de ouder(s) met gezag.

Leeftijd	Wie beslist over jeugdhulp	Als een of beide ouders toestemming weigeren
Kind < 12 jaar	Beide ouders met gezag	Eén ouder weigert toestemming: - de ouder die wel toestemming wil geven kan aan de rechter vervangende toestemming vragen (3.1) Beide ouders weigeren toestemming: - geen jeugdhulp verlenen, tenzij strijd met het handelen als goed hulpverlener (3.2)
Jeugdige 12-16 jaar	Jeugdige	Jeugdige weigert toestemming: - geen jeugdhulp verlenen Eén of beide ouders weigeren toestemming, geen jeugdhulp tenzij: - deze hulp kennelijk nodig is teneinde ernstig nadeel voor de jeugdige te voorkomen; óf - de jeugdige de verrichting weloverwogen blijft wensen (3.3)
Jeugdige ≥ 16 jaar	Jeugdige	Jeugdige weigert toestemming: - geen jeugdhulp verlenen
Jeugdige 12-18, niet in staat tot redelijke waardering van zijn belangen	Ouders met gezag	Zie leeftijd < 12 jaar

3.1 Vervangende toestemming van de rechter

Indien ouders met gezag van mening verschillen over de toestemming voor de jeugdhulp of geneeskundige behandeling, dan kunnen zij (gezamenlijk of individueel) op grond van [artikel 1:253a BW](#) de rechter vragen hierover te besluiten. De rechtbank neemt een beslissing 'die het belang van het kind dient'. De jeugdhulpverlener kan deze vervangende toestemming niet regelen. Vervangende toestemming kan alleen door de ouder(s) gevraagd worden aan de rechter. Dit is alleen mogelijk bij kinderen jonger dan 12 jaar.

3.2 Jeugdhulp op basis van goed hulpverlenerschap (kind jonger dan 12 jaar)

Als hulp dringend noodzakelijk is voor een kind onder de 12 jaar en ouders met gezag weigeren toestemming te geven, dan kan de hulp alleen worden geboden in twee uitzonderingssituaties.

Spoed/levensbedreigend

Hulp mag worden geboden als de tijd ontbreekt om toestemming te vragen en de behandeling kennelijk nodig is om ernstig nadeel voor het kind te voorkomen. Het gaat dan om een levensbedreigende situatie, waarbij per direct levensreddend handelen nodig is.⁸

Goed hulpverlenerschap

Soms voelt een hulpverlener zich genoodzaakt om hulp te verlenen op basis van goed hulpverlenerschap, omdat niet handelen zou kunnen leiden tot ernstig nadeel voor het kind. Dan is van belang dat de hulpverlener niet de verantwoordelijkheid van de ouder overneemt om te zorgen voor diens kind. Het heeft daarom de voorkeur dat een ouder de stap zet naar de rechter om vervangende toestemming te vragen [\(3.1\)](#).

Is de betreffende ouder daar echter niet toe in staat dan kan de jeugdhulpverlener in uitzonderlijk situaties ervoor kiezen om jeugdhulp te verlenen, omdat niet handelen strijdig zou zijn met goed hulpverlenerschap. Bijvoorbeeld in de situatie dat er behandeling nodig is voor de gevolgen van kindermishandeling, terwijl de ouder die het kind mishandelt heeft, de toestemming daarvoor weigert. Om over te gaan tot hulpverlening in dit soort situaties is weloverwogen besluitvorming nodig. De jeugdhulpverlener maakt dan de volgende afweging:

- de hulp is dringend nodig om ernstig nadeel bij het kind te voorkomen; én
- de jeugdhulpverlener aantoonbaar alles heeft gedaan wat hij in redelijkheid kon doen om toestemming te krijgen van beide ouders met gezag; én
- de jeugdhulpverlener tot het oordeel komt dat de ouder(s) met gezag die weigert, onvindbaar is of zich kennelijk niet laat leiden door de belangen van zijn kind.⁹

Van belang is dat de jeugdhulpverlener zich realiseert dat voor het slagen van de interventies medewerking / betrokkenheid van ouders vaak een essentiële voorwaarde is.

⁸ [Artikel 7.3.16 Jeugdwet, artikel 7:466 WGB0](#)

⁹ [Handreiking toestemmingsvereiste voor hulp bij kindermishandeling, rijksoverheid, november 2016.](#)

Bij het maken van deze afweging is het van belang dat de jeugdhulpverlener de belangen van het kind en alle andere betrokkenen weegt om te komen tot een besluit dat daadwerkelijk in het belang van het kind is. Zie hiervoor de toolkit van de Kinderombudsman.¹⁰

De jeugdhulpverlener toetst zijn afweging (in geanonimiseerde vorm) bij ten minste één beroepsgeenoot die niet bij de casus is betrokken en legt de afweging, het advies van de beroepsgeenoot en het besluit vast in het dossier. Zie voor het zorgvuldig maken van de afweging tevens het stappenplan in paragraaf 3.5.

Let op: Als beide ouders met gezag geen toestemming geven voor jeugdhulp en de jeugdhulpverlener beoordeelt dat er schade dreigt of is voor het kind, dan kan de jeugdhulpverlener overwegen een melding te doen bij Veilig Thuis¹¹. Loopt er een raadsonderzoek dan kan de jeugdhulpverlener dit melden bij de Raad voor de Kinderbescherming.¹² In het geval dat er sprake is van een levensbedreigende situatie voor het kind dient zorg direct te worden verleend.

3.3 Jeugdhulp op basis van goed hulpverlenerschap (jeugdige 12-16 jaar)

Naar mate de jeugdige ouder wordt, wordt zijn stem belangrijker bij het beslissen over de jeugdhulp. In de wet is daarom vastgelegd dat de jeugdige vanaf 12 jaar samen met zijn ouder(s) beslist. Als hulp noodzakelijk is voor een jeugdige tussen de 12 en de 16 jaar en één of beide ouders met gezag geen toestemming geven, dan mag de jeugdhulpverlener na weloverwogen besluitvorming soms toch overgaan tot behandeling. De jeugdhulpverlener maakt dan de volgende afweging:

- de hulp is dringend nodig om ernstig nadeel bij de jeugdige te voorkomen; of
- de jeugdige wenst de hulp weloverwogen ook al weet hij/zij dat ouder(s) met gezag hier tegen zijn; én
- de jeugdhulpverlener heeft aantoonbaar alles gedaan wat hij in redelijkheid kon doen om toestemming te krijgen van beide ouders met gezag; én

- de jeugdhulpverlener tot het oordeel komt dat de ouder met gezag die weigert of onvindbaar is, zich kennelijk niet laat leiden door de belangen van de jeugdige;
- de interventie is voldoende effectief ook zonder betrokkenheid van de weigerende ouder(s) met gezag.
- ingeval de jeugdige de hulp weloverwogen wenst, aanvullend de afweging of de interventie noodzakelijk is om schade bij de jeugdige te voorkomen of beperken.¹³

De jeugdhulpverlener toetst zijn afweging (in geanonimiseerde vorm) bij ten minste een beroepsgeenoot die niet bij de casus is betrokken en legt de afweging, het advies van de beroepsgeenoot en het besluit vast in het dossier.

Bij het maken van deze afweging is het van belang dat de jeugdhulpverlener de belangen van het kind en alle andere betrokkenen weegt om te komen tot een besluit dat daadwerkelijk in het belang van het kind is. Zie hiervoor de toolkit van de Kinderombudsman¹⁴. Zie voor het zorgvuldig maken van de afweging tevens het stappenplan in paragraaf 3.5.

¹⁰ Toolkit [Het beste besluit- Kinderombudsman](#)

¹¹ Volg hierbij de stappen van de meldcode. [Artikel 5.2.6 WMO 2015](#)

¹² [Artikel 1:240 BW](#)

¹³ [Artikel 7.3.4 lid 2 Jeugdwet; Handreiking toestemmingsvereiste voor hulp bij kindermishandeling](#), rijksoverheid, november 2016.

¹⁴ Toolkit [Het beste besluit- Kinderombudsman](#)

3.4 Onvindbare/onbereikbare ouder

Als een ouder met kind zich meldt wordt soms gezegd dat de andere ouder 'niet in beeld is'. Het is dan de verantwoordelijkheid van de jeugdhulpverlener om te onderzoeken wat dit inhoudt: is er geen contact, houdt de andere ouder zich afzijdig van de opvoeding, wordt deze buitengesloten of is deze echt onvindbaar? Het is van belang dat de jeugdhulpverlener nagaat of er echt geen contact gelegd kan worden met de andere ouder met gezag. Ook moet worden benadrukt dat contact leggen met de andere ouder noodzakelijk is, omdat toestemming van beide ouders met gezag vereist is voor het verlenen van hulp. Dat geldt ook in geval er sprake is van een geheime plaatsing. Waarbij er altijd oog is voor de rechten en veiligheid van de ouders en kind. Dat is een verantwoordelijkheid van de jeugdhulpverlener.

De jeugdhulpverlener heeft een inspanningsplicht om contact te leggen met de andere ouder met gezag. Indien de andere ouder echt niet bereikbaar blijkt of bij herhaling niet reageert op contactverzoeken van de jeugdhulpverlener, dan kan overwogen worden de hulp bij uitzondering te bieden op basis van toestemming van één ouder. Zie voor de inhoudelijke afweging tevens [3.2](#) en [3.3](#).

Vragen die de jeugdhulpverlener kan stellen aan de ouder zijn bijvoorbeeld:

- Heeft u een emailadres of telefoonnummer van de andere ouder?
- Ontvangt u geen kinder- en/of partneralimentatie?
- Heeft u contactgegevens van de ouders van de andere ouder? En hebben zij nog contactgegevens van hun zoon of dochter?
- Lopen er nog juridische procedures over bijvoorbeeld gezag of omgang?

Van belang is dat de jeugdhulpverlener zijn inspanningen om contactgegevens te verkrijgen en contact te leggen met de andere ouder met gezag vast legt in het dossier.

3.5 Stappenplan besluitvorming

In het kader hiernaast is een stappenplan opgenomen. Dit stappenplan is afkomstig uit de Handreiking toestemmingsvereiste voor hulp bij kindermishandeling, maar kan ook in andere situaties worden toegepast waarbij de ouder(s) met gezag geen toestemming geeft. Indien er geen sprake is van (een vermoeden van) kindermishandeling hoeft Veilig Thuis vanzelfsprekend niet te worden geconsulteerd. Van belang is dat de beslissing met de onderliggende afwegingen van het stappenplan wordt vastgelegd in het dossier.

Stappenplan besluitvorming hulp aan kinderen tot 16 jaar zonder toestemming van beide gezagdragende ouders

1. Beschrijf zo concreet mogelijk welke gevolgen het voor het kind kan hebben als uw hulp er nu niet komt.
2. Beoordeel of het bieden van deze vorm van hulp de enige manier is om het kind te beschermen.
3. Beschrijf:
 - zo concreet mogelijk wat het voor het kind (en voor de effectiviteit van de hulp) kan betekenen als het kind hulp krijgt die door (een van) zijn gezagdragende ouders niet wordt geaccepteerd.
 - hoe u in redelijkheid alles hebt gedaan om de toestemming van de gezagdragende ouders te krijgen.
 - de redenen die de gezagdragende ouder geeft voor de weigering van de hulp voor zijn/haar kind.
 - wat er is gedaan om een telefoonnummer of een (e-mail) adres te vinden, en indien deze zijn gevonden, wanneer en hoe vaak u hebt geprobeerd contact te zoeken.
4. Onderzoek hoe het kind zelf tegenover de hulp staat, nu zijn gezagdragende ouder(s) deze hulp weiger(t)en.
5. Leg uw overwegingen voor aan een deskundige collega en/of (op basis van anonieme gegevens) aan Veilig Thuis of:
 - de hulp echt dringend nodig is, gelet op de door u verwachte gevolgen voor het kind als de hulp er niet komt;
 - er alternatieven zijn voor de hulp;
 - er mogelijkheden zijn om alsnog toestemming te krijgen.
6. Kom tot een besluit over het al dan niet verlenen van de hulp, waarbij de belangen van het kind uw eerste overweging vormen en u de hulp kunt bieden als ook de collega aan wie u advies hebt gevraagd tot een zelfde oordeel over de noodzaak van de hulp en de belangen van het kind komt¹⁵. Daarnaast geldt dat:
 - aan een kind tot twaalf jaar alleen hulp kan worden geboden omdat deze dringend nodig is voor het kind;
 - aan een kind vanaf twaalf jaar ook hulp kan worden geboden als het kind zelf de hulp 'weloverwogen' blijft wensen ondanks de weigering van (een van) zijn/haar gezagdragende ouder(s).
7. Als u alles afwegende besluit de hulp te gaan bieden:
 - stel beide gezagdragende ouders hiervan op de hoogte en leg uit waarom u tot dit besluit bent gekomen;
 - blijf beide gezagdragende ouders informeren over de hulp.

Bron: Handreiking toestemmingsvereiste voor hulp bij kindermishandeling, rijksoverheid, november 2016.¹⁶

¹⁵ Zie hiervoor de Toolkit:

[Het beste besluit van de Kinderombudsman](#)

¹⁶ [Handreiking toestemmingsvereiste voor hulp bij kindermishandeling](#), rijksoverheid, november 2016.

4 Jeugdhulp bij OTS

Indien een ondertoezichtstelling (OTS) al of niet in combinatie met een machtiging uithuisplaatsing (MUHP) is uitgesproken door de rechter, dan is voor het verlenen van jeugdhulp in het kader van die OTS geen toestemming nodig¹⁷. Op het moment dat jeugdhulp aangemerkt wordt als een geneeskundige behandeling, gelden voor de jeugdhulpverlener de eisen van de WGBO en is toestemming vereist. Ook al is er sprake van een OTS (**zie hoofdstuk 5**).

Ook al is voor het verlenen van jeugdhulp geen toestemming vereist, alle overige bevoegdheden en rechten van ouders met gezag (zoals het recht op informatie) blijven bestaan. Zij zijn tenslotte verantwoordelijk voor de opvoeding en zorg van hun kind(eren). Het is dan ook essentieel om de jeugdige en zijn ouder(s) met gezag te informeren en te betrekken bij de jeugdhulpverlening. Wanneer een jeugdbeschermer de jeugdige aanmeldt voor jeugdhulp dan nodigt de jeugdhulpverlener ouders/jeugdige uit voor een startgesprek. Hiervoor is nadrukkelijk geen toestemming van ouders nodig. Doel van dit gesprek is te onderzoeken welke hulp passend is en in hoeverre ouders bereid zijn jeugdhulp te accepteren en waar nodig mee te werken.

Als ouders weigeren mee te werken aan een vorm van jeugdhulp, terwijl dat voor de effectiviteit van de jeugdhulp essentieel is, dan is het de vraag of de jeugdhulpverlener moet starten met deze jeugdhulp. Van belang is dat de jeugdhulpverlener dan contact opneemt met de jeugdbeschermer voor overleg.

De jeugdhulpverlener heeft het recht om op eigen initiatief informatie te verstrekken aan de jeugdbeschermer, zo nodig zonder toestemming van de ouders met gezag en of jeugdige (spreekrecht). Wanneer de jeugdbeschermer contact opneemt met de jeugdhulpverlener bestaat er een spreekplicht en is de jeugdhulpverlener niet gebonden aan het beroepsgeheim. In beide gevallen beperkt de jeugdhulpverlener deze informatie tot wat noodzakelijk is voor de uitvoering van de OTS¹⁸. Het is aan te bevelen om de jeugdbeschermer het verzoek te doen om concrete vragen voor te leggen. De jeugdbeschermer weegt zelf af welke informatie noodzakelijk is voor de uitvoering van de OTS. Voor het verstrekken van deze informatie aan de jeugdbeschermer is geen toestemming nodig van ouders met gezag. De jeugdhulpverlener doet er goed aan om hierover

open te zijn en ouders en /of jeugdige bij voorkeur vooraf of zo snel mogelijk achteraf te informeren over de informatieverstrekking.

¹⁷ Artikel 7.3.4 lid 1 Jeugdwet

¹⁸ Artikel 7.3.11 lid 4 Jeugdwet

Leeftijd	Wie informeren	Weigerende ouder(s) of jeugdige
Kind < 12 jaar	Ouders met gezag Ook het kind wordt goed geïnformeerd ¹⁹	Eén of beide ouders weigeren <i>medewerking</i> : - schriftelijke aanwijzing (actie GI, artikel 1:263 BW) (4.1) - de jeugdhulpverlener maakt vervolgens de afweging of de interventie kan worden uitgevoerd zonder medewerking van één of beide ouders (4.2)
Jeugdige 12-16 jaar	Ouders met gezag én jeugdige	Eén of beide ouders weigeren <i>medewerking</i> : - schriftelijke aanwijzing (actie GI) (4.1) - de jeugdhulpverlener maakt vervolgens de afweging of de interventie kan worden uitgevoerd zonder medewerking van de jeugdige, één of beide ouders (4.2) Jeugdige weigert <i>medewerking</i> : - schriftelijke aanwijzing (actie GI) (4.1) - geen jeugdhulp, tenzij (4.2)
Jeugdige ≥ 16 jaar	Jeugdige	Jeugdige weigert <i>medewerking</i> : - geen jeugdhulp verlenen
Jeugdige 12-18, niet in staat tot redelijke waardering van zijn belangen	Ouders met gezag	Zie leeftijd < 12 jaar

¹⁹ [Artikel 12 IVRK](#)

4.1 Schriftelijke aanwijzing

In geval van een ondertoezichtstelling heeft de jeugdbeschermer de bevoegdheid om een schriftelijke aanwijzing te geven aan de ouder(s). Een schriftelijke aanwijzing is een dwingende opdracht aan ouders om iets te doen of na te laten. Een jeugdbeschermer kan een aanwijzing geven indien ouders onvoldoende meewerken aan de uitvoering van het plan van aanpak of als dit noodzakelijk is om concrete bedreigingen in de ontwikkeling van het kind weg te nemen.

De schriftelijke aanwijzing is nadrukkelijk niet bedoeld om toestemming voor jeugdhulp af te dwingen, aangezien er geen toestemming voor jeugdhulp nodig is. Wel kan deze worden ingezet om ouders te laten meewerken aan de jeugdhulp. Zo is voor het verlenen van jeugdhulp noodzakelijk dat de jeugdhulpverlener toegang heeft tot de jeugdige. Als ouders zouden weigeren om de jeugdige naar de locatie van de jeugdhulpverlener te brengen dan kan een schriftelijke aanwijzing mogelijk helpen. De schriftelijke aanwijzing kan niet worden ingezet om de jeugdhulpverlener toegang te verschaffen tot de woning van de ouders en/of jeugdige.

De ouder(s) zijn verplicht de schriftelijke aanwijzing op te volgen. Heeft een schriftelijke aanwijzing onvoldoende effect en blijven ouders medewerking aan de jeugdhulp weigeren, dan kan de jeugdbeschermer een verzoek indienen bij de kinderrechter om de schriftelijke aanwijzing te bekrachtigen. De jeugdbeschermer kan hierbij vragen om een dwangmiddel op te leggen; een dwangsom of lijfswang.²⁰

4.2 Kan jeugdhulp worden uitgevoerd zonder medewerking ouders en/of jeugdige?

Het is voor het slagen van de jeugdhulp altijd belangrijk dat iedereen die betrokken is, goed geïnformeerd wordt en zijn mening kwijt kan over de jeugdhulp. Ook als toestemming van ouders niet nodig is, blijven zij ouders met gezag en zijn zij nog steeds verantwoordelijk voor de opvoeding en zorg van hun kind. Voor het slagen van de jeugdhulp is het belangrijk dat zij zoveel mogelijk worden betrokken en geïnformeerd²¹. Ook de ouder zonder gezag heeft desgevraagd recht op globale informatie.

Voor diverse vormen van jeugdhulp is het noodzakelijk dat ouders meewerken aan de uitvoering van de jeugdhulp. Dan is het zelfs de vraag of de jeugdhulpverlener de jeugdhulp succesvol kan inzetten als ouders niet meewerken. De jeugdhulpverlener maakt dan de volgende afweging:

- Is de hulp noodzakelijk ter voorkoming van ernstig nadeel bij de jeugdige én
- Is de interventie voldoende effectief ook zonder betrokkenheid van de weigerende ouder(s).

NB: Als de jeugdige jeugdhulp weigert, dan is de inzet van jeugdhulp over het algemeen niet zinvol. Soms heeft jeugdhulp het doel om de jeugdige te motiveren. Die jeugdhulp kan bij een weigerende jeugdige toch zinvol zijn. Dit is ter afweging van de jeugdhulpverlener.

De jeugdhulpverlener toetst zijn afweging (in geanonimiseerde vorm) bij ten minste een beroepsgeenoot die niet bij de casus is betrokken en legt de afweging, het advies van de beroepsgeenoot en het besluit vast in het dossier. Indien het antwoord op bovenstaande vragen 'nee' is dan geeft de jeugdhulpverlener de opdracht terug aan de jeugdbeschermer.

²⁰ Artikel 1:263 BW

²¹ Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming

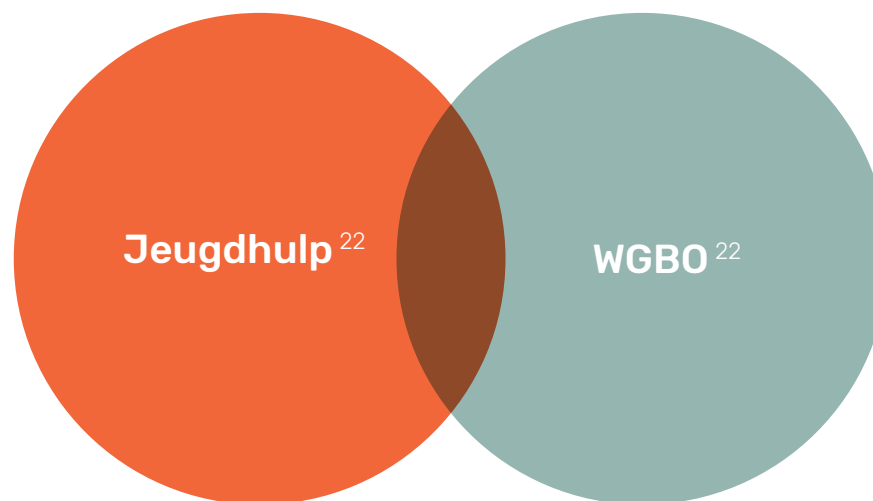
5 Geneeskundige behandeling bij OTS

Voor het verlenen van jeugdhulp is geen toestemming vereist indien het jeugdhulp betreft in het kader van een machtiging gesloten jeugdhulp, een (spoed)machtiging gesloten jeugdhulp, een kindbeschermingsmaatregel of jeugdreclassering. Deze regel geldt echter niet voor een geneeskundige behandeling. Op het moment dat jeugdhulp aange-merkt wordt als een geneeskundige behandeling, gelden voor de jeugdhulpverlener de eisen van de WGBO en is toestemming vereist. Ook al is er sprake van een OTS. Geneeskundige behandeling is meer dan alleen het handelen van artsen.

5.1 Wanneer is er sprake van jeugdhulp en wanneer van geneeskundige behandeling?

Als er sprake is van een OTS blijkt er in de praktijk vervolgens nog onduidelijkheid te bestaan wanneer jeugdhulp wordt gekwalificeerd als jeugdhulp (geen toestemming nodig bij OTS) of als geneeskundige behandeling (wel toestemming nodig bij OTS).

Een aantal uitspraken van rechters over deze definities kan helpen bij de uitleg over of er in een specifiek geval sprake is van jeugdhulp²³ (geen toestemming nodig bij OTS) of geneeskundige behandeling²⁴ (wel toestemming nodig bij OTS).

²² Artikel 1.1 Jeugdwet, artikel 7.3.1 lid Jeugdwet jo, en artikel 7:446 BW

²³ Artikel 1.1 Jeugdwet

²⁴ Artikel 7:466 BW

Geneeskundige behandeling ²⁵**(toestemming vereist):**

- Wanneer een minderjarige medisch moet worden onderzocht of medische behandeling behoeft of wanneer hij moet worden opgenomen in een ziekenhuis, is in beginsel de WGBO van toepassing (RB Midden Nederland 2 november 2018 ([ECLI:NL:RBMNE:2018:5595](#)));
 - Een opname en behandeling in een orthopedagogische behandelcentrum voor minderjarigen met een licht verstandelijke beperking kan worden aangemerkt als een medische behandeling in de zin van de WGBO (Hof Den Haag 21 november 2018 ([ECLI:NL:GHDHA:2018:3225](#)));
 - Psycho-educatie valt onder het begrip medische behandeling (RB Noord-Nederland 30 november 2017 ([ECLI:NL:RBNNE:2017:5138](#)) en Hof Arnhem-Leeuwarden 9 maart 2017 ([ECLI:NL:GHARL:2017:1990](#)));
 - Psychodiagnostisch onderzoek is noodzakelijk om ernstig gevaar voor de gezondheid af te wenden (Hof Arnhem-Leeuwarden 9 maart 2017 ([ECLI:NL:GHARL:2017:1990](#)));
 - Het afnemen van wangslijmvlies in het kader van een afstammingsonderzoek (Gerechtshof Den Haag 15 januari 2020 ([ECLI:NL:GHDHA:2020:55](#)));
 - Logopedie (Rechtbank Limburg 20 december 2018 ([ECLI:NL:RBLIM:2018:12443](#))).
- Als de behandeling bestaat uit medicatie dan is er sprake van een geneeskundige behandeling en is toestemming nodig.
- Jeugdhulp bij OTS (geen toestemming vereist):**
- Wanneer een behandeling gericht is op gedragsverandering van de minderjarige, bijvoorbeeld een afname van woedeaanvallen, waarbij de behandeling bestaat uit observatiediagnostiek, life-coachen, video-feedback en psycho-educatie en wordt uitgevoerd door orthopedagogen/psychologen, is er geen sprake van een medische behandeling in de zin van de WGBO. Hierbij is van belang dat de orthopedagogische behandeling zich niet richt op een somatische of geestelijke aandoening (RB Midden Nederland 2 november 2018 ([ECLI:NL:RBMNE:2018:5595](#)) en (RB Rotterdam 4 oktober 2012 ([ECLI:NL:RBROT:2012:BX9923](#)));
 - Video-interactiebegeleiding is te kwalificeren als jeugdhulp in de zin van de Jeugdwet waarvoor geen toestemming nodig is als een OTS is uitgesproken (RB Midden Nederland 18 december 2018 ([ECLI:NL:RBMNE:2018-6487](#)));
 - De inzet van een intensieve specialistische gezinsbehandeling door orthopedagogen/psychologen noodzakelijk om de plaatsing van een kind in een pleeggezin te stabiliseren is naar het oordeel van de rechter geen medische behandeling in de zin van de WGBO. Pedagogische/psychologische behandeling met als doel gedragsverandering is jeugdhulp en daarvoor is hangende de OTS geen toestemming vereist (RB Midden Nederland 2 november 2018 ([ECLI:NL:RBMNE:2018:5595](#)));
 - Een IQ-test laten uitvoeren voor de meest passende vorm van onderwijs valt onder jeugdhulp als de noodzaak voor het onderzoek voortkomt uit opvoedproblemen van de ouders. In dit geval was het verzuim van het kind mede reden voor het afgeven van de OTS. De GI kan hierover beslissen in het kader van de OTS zonder toestemming van de ouder met gezag ([ECLI:NL:RBMNE:2020:1857](#)).

²⁵ In onderstaande uitspraken wordt door de rechters soms de term ‘medische behandeling’ gehanteerd in plaats van ‘geneeskundige behandeling’. Er is in deze wegwijzer aangesloten bij de terminologie van [artikel 7.3.1 lid 3 Jeugdwet](#) en [art 7:446 BW](#), te weten ‘geneeskundige behandeling’.

Gelet op het feit dat de jurisprudentie niet op één lijn zit wat betreft het toetsingskader van de geneeskundige behandeling, is het van belang om per situatie een zorgvuldige afweging te maken²⁶.

De beroepscode van NIP, NVO en BPSW spreken van de 'professionele relatie', ook dit begrip vraagt per individueel geval om uitleg. Wanneer de professionele relatie kwalificeert als geneeskundige behandeling is de WGBO van toepassing en is daarvoor toestemming vereist.

Leeftijd	Wie beslist	Geneeskundige behandeling
Kind < 12 jaar	Ouders met gezag	Eén of beide ouders weigeren toestemming: - vervangende toestemming rechter (actie GI) (5.2) - in geval van MUHP mogelijkheid gedeeltelijke overheveling gezag (actie GI) (artikel 1:265e BW) (5.3)
Jeugdige 12-16 jaar	Ouders met gezag én jeugdige (dubbele toestemming)	Eén of beide ouders weigeren toestemming: - de jeugdhulpverlener die de geneeskundige behandeling gaat uitvoeren maakt de afweging of de behandeling kan worden uitgevoerd zonder medewerking van één of beide ouders (3.3) Jeugdige weigert: - geen geneeskundige behandeling mogelijk
Jeugdige ≥ 16 jaar	Jeugdige	Jeugdige weigert toestemming: - geen geneeskundige behandeling mogelijk
Jeugdige 12-18, niet in staat tot redelijke waardering van zijn belangen	Ouders met gezag	Zie leeftijd < 12 jaar

²⁶ Zie uitgebreider FJR 2019/26.

5.2 Vervangende toestemming bij geneeskundige behandeling

Indien sprake is van een OTS dan heeft de jeugd-
beschermer van de Gecertificeerde Instelling (GI)
die de OTS uitvoert de bevoegdheid vervangende
toestemming bij de rechter aan te vragen voor
een medische behandeling. Sprake moet zijn van
een medische behandeling die noodzakelijk is om
ernstig gevaar voor de gezondheid van een kind
van jonger dan 12 jaar af te wenden en waarbij een
ouder de toestemming voor de behandeling weigert.

Voor de beoordeling of de behandeling noodzakelijk
is om ernstig gevaar voor de gezondheid te voorko-
men lijkt de rechtspraak aan te sluiten bij een ruime
uitleg van het begrip gezondheid. Hieronder valt ook
gevaar voor de psychische gezondheid²⁷.

Vervangende toestemming is ook mogelijk als een
minderjarige van 12 jaar of ouder (die zelf ook
toestemming moet geven voor de medische
behandeling) niet in staat kan worden geacht tot
een redelijke waardering van zijn belangen terzake
(zie ook [2.1](#))²⁸.

5.3 Gedeeltelijke overheveling van het gezag

Gedeeltelijke overheveling van het gezag ([artikel 1:265e BW](#)) is alleen mogelijk in geval van een
machtiging uithuisplaatsing. Dit kan worden aange-
vraagd bij de rechter indien ouders met gezag geen
toestemming geven in de volgende drie situaties:

- Aanmelden bij een onderwijsinstelling;
- Geneeskundige behandeling voor kinderen onder de 12 jaar of een minderjarige die niet in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen terzake;
- Aanvragen verblijfsvergunning.

Het verzoek kan worden ingediend door de jeugd-
beschermer of, indien deze op verzoek daartoe niet
overgaat, door de Raad of door degene die niet de
ouder is maar wel de minderjarige als behorende tot
zijn gezin verzorgt en opvoedt (zoals pleegouders).
De gedeeltelijke gezag overheveling kan door de
kinderrechter worden afgegeven voor de duur van
de machtiging uithuisplaatsing²⁹. Een dergelijk
besluit is terug te vinden in het Centraal Gezags-
register (en heeft dezelfde duur als de MUHP).

²⁷ Zie o.a. Gerechtshof Den Haag 15 januari 2020 ([ECLI:NL:GHDHA:2020:55](#)) en Gerechtshof Amsterdam 6 november 2018 ([ECLI:NL:GHAMS:2018:4085](#)).

²⁸ [Artikel 1:265h BW](#). In dit artikel wordt de term 'medische behandeling' gehanteerd.

²⁹ [Artikel 1:265e BW](#)

Stroomdiagram bij wegwijzer 'Zorgvuldig handelen bij toestemming voor jeugdhulp'

Vrijwillig

Van wie is er toestemming nodig voor jeugdhulp?

Kind < 12 jaar:
Ouder(s) met gezag

2

Jeugdige 12-16 jaar:
Ouder(s) met gezag én jeugdige

Jeugdige ≥ 16 jaar:
Jeugdige

Tenzij: wilsonbekwame jeugdige 12-18 jaar:

2.2

Voor wijziging verblijfplaats jeugdige tot 18 jaar:
Ouder(s) met gezag

Hebben de ouders gezag?

2.1

Informed consent is een vereiste

2.3

Welke mogelijkheden zijn er als toestemming wordt geweigerd?

Kind < 12 jaar + wilsonbekwame jeugdige 12-18 jaar:
Indien één van de ouders weigert:

3

3.1

Indien beide ouders weigeren:
geen jeugdhulp, tenzij strijd met het goed hulpverlenerschap:

3.2

Jeugdige 12-16 jaar:
Indien jeugdige weigert:
geen jeugdhulp

indien (een of beide) ouders weigeren:
geen jeugdhulp, tenzij strijd met het goed hulpverlenerschap:

3.3

Jeugdige ≥ 16 jaar:
Geen jeugdhulp

Wijziging verblijfplaats jeugdige tot 18 jaar:
Altijd toestemming nodig

Wat te doen in het geval van een onvindbare/onbereikbare ouder?

3.4

Geen toestemming van ouders voor kinderen tot 16 jaar? Zie stappenplan besluitvorming

3.5

Gedwongen

(OTS) al dan niet in combinatie met een MUHP

Is er sprake van een geneeskundige behandeling?

Ja

Toestemming vereist én er moet voldaan worden aan de eisen van de WGBO

Nee

Geen toestemming vereist, wel medewerking nodig

Welke mogelijkheden zijn er als toestemming wordt geweigerd?

Welke mogelijkheden zijn er als medewerking wordt geweigerd?

Wie moeten er geïnformeerd worden?

Kind < 12 jaar:
Ouder(s) met gezag én kind

4

Ouder(s) met gezag
Jeugdige 12-16 jaar:
Ouder(s) met gezag én jeugdige

Jeugdige ≥ 16 jaar:
Jeugdige

Wilsonbekwame jeugdige 12-18 jaar:
Ouder(s) met gezag

Kind < 12 jaar + wilsonbekwame jeugdige 12-16 jaar:

5

5.2

In geval van een MUHP:

5.3

Jeugdige 12-16 jaar:
Indien één of beide ouders weigeren:

3.3

Indien jeugdige weigert:
geen geneeskundige behandeling mogelijk

Jeugdige ≥ 16 jaar:
Geen geneeskundige behandeling mogelijk

Kind < 12 jaar + wilsonbekwame jeugdige 12-18 jaar:

4.1 4.2

Jeugdige 12-16 jaar:
Indien één of beide ouders medewerking weigeren:

4.1 4.2

Indien jeugdige medewerking weigert:
4.1 + geen jeugdhulp,

tenzij:

4.2

Jeugdige ≥ 16 jaar:

4.1 4.2

► Terug naar inhoud